

POLITICKÝ TRANSPARENT JAKO HMOTNÁ PAMĚŤ VEŘEJNÉHO PROSTORU. PŘÍSPĚVEK K MUZEJNÍ DOKUMENTACI SOUČASNOSTI¹

Jitka Gelnarová

**The Political Banner, a Material Memory of the Public Space
A Contribution to the Museum's Collecting of the Present**

Abstract: The paper deals with the documentation of the current political protests and demonstrations in the context of the museum's work and the material culture. It focuses on the documentation of the political banners used in demonstrations and the preservation of the selected banners as part of a museum collection. It further outlines the possibilities of using a political banner as a source of information on political protests, which take place in the physical public space: more specifically, information on the statements, claims and attitudes of the demonstrators; the iconography of the protest; the identity of the demonstrators as well as the links between them and their hierarchy.

Keywords: political banner – political protest – public space – material memory – contemporary documentation

Contact: PhDr. Jitka Gelnarová, Ph.D., Oddělení novodobých českých dějin Národního muzea, Vínohradská 1, 110 00 Praha 1; jitka_gelnarova@nm.cz

Text se věnuje tématu dokumentace současných veřejných protestů a demonstrací v kontextu materiální kultury. Zabývá se významem uchování materiálních dokladů veřejných protestů jako součástí muzejní sbírky. Specifické místo mezi těmito doklady připisuje politickému transparentu. Soustředí se na otázku, proč je získání vybraných transparentů do sbírky důležité pro uchování paměti sociálních hnutí a politických protestů. Nastiňuje možnosti využití politických transparentů jako pramene – zdroje informací o historii a současnosti politických protestů odehrávajících se ve fyzickém veřejném prostoru (na ulici, náměstí atd.) – jejich tématech, formách i účastnících, a zabývá se kritérii výběru transparentů do muzejní sbírky.

Politickým transparentem je v tomto textu myšlen hmotný předmět, lidský artefakt vytvořený za účelem toho, aby na politické demonstraci (manifestaci, pochodu apod.) artikuloval sdělení jedince nebo nějak vymezené skupiny, učinil je jasně viditelným. Konkrétní podoba transparentů se vyvíjela v čase – od vyšívání transparentů/praporů používaných od 1. poloviny 19. století až po dnešní papírové kartony; zároveň je současná podoba politických transparentů velmi různorodá: Transparenty, které vidíme na demonstracích, se o sebe liší tvarem (transparent široký několik metrů, jednoduchý deskový obdélník na tyči, transparent ve tvaru trenýrek atd.), materiálem (plátno, plast, papírový karton

atd.), velikostí (od velkoformátových transparentů až po malé „červené karty“), mírou využití verbální a vizuální složky nebo technikou výroby (malba, kresba, jednoduché nápisy fixou, tisk, vyšívání atd.).

Teze, které zde prezentuji, vycházejí z vlastní terénní práce; text se zakládá na dokumentaci politických protestů a demonstrací, kterou provádím od konce roku 2014 jako muzejní kurátorka v Oddělení novodobých českých dějin Národního muzea. Dokumentace současných politických protestů a demonstrací, z kapacitních důvodů v současné době omezená pouze na území Prahy, navazuje na předchozí snahy a dílčí projekty dokumentace současnosti probíhající na oddělení od 90. let. 20. století.²

Předpoklad dokumentace současnosti, že opravdu autentické svědectví skutečnosti je možné zachytit pouze tehdy, když jev existuje,³ v případě politických protestů ve veřejném prostoru jako jevů, které trvají maximálně několik hodin a poté nadobro zmizí, znamená, že dokumentace musí probíhat *in situ*. Vzhledem k tomu, že identita muzea je spojena především s materiální kulturou, důležitou součástí muzejní dokumentace současnosti je získávání hmotných dokladů. V tomto případě jde zejména o politické transparenty, ale i další prvky materiální kultury, oděv, loga a odznaky apod. Výběr hmotných dokladů do sbírky je zde však součástí širěji pojaté dokumentace protestních hnutí. Dokumentace zahrnuje také fotodokumentaci,

¹ Předložená práce vznikla za finanční podpory Ministerstva kultury v rámci institucionálního financování dlouhodobého koncepčního rozvoje výzkumné organizace Národního muzea (DKRVO 2017/28, 00023272).

² K dokumentaci současnosti na oddělení po roce 1989 blíže Marek JUNEK, *Soudobá dokumentace v České republice po roce 1989*, in: Zborník prednášok: Múzejná dokumentácia druhej polovice 20. storočia na Slovensku, Zuberec 2012. K muzejní dokumentaci současnosti před rokem 1989 viz Marek JUNEK, *Problematika soudobé dokumentace v Československu před rokem 1989*, Muzeum. Muzejní a vlastivědná práce, 2012, roč. 50, č. 1.

³ Marek Junek, *Soudobá dokumentace v České republice po roce 1989*, s. 3.

videodokumentaci a rozhovory s účastníky demonstrací, včetně příběhů získaných předmětů atd. Tyto nemateriální formy dokumentace lze zároveň vnímat také jako dokumentaci kontextu hmotných dokladů získaných do sbírky – umožňující znovu interpretovat jejich vztah k fenoménům, které zde reprezentují.

Výzkum současných i historických sociálních hnutí je z valné většiny postaven na studiu textových zdrojů (rozhovorů, statistik, zákonů, manifestů, zpráv apod.). Tzv. vizuální obrat v rámci humanitních oborů v 90. letech poukázal na důležitost vizuálních zdrojů a inspiroval debatu síle obrazu v politickém konfliktu.⁴ Jako publikaci z poslední doby zabývající se právě možnostmi využití vizuálních materiálů a vizuální analýzy při výzkumu protestů a sociálních hnutí je potřeba zmínit zejména kolektivní monografii vytvořenou pod vedením Nicole Doerr, Alice Mattoni a Simona Teune *Advances in the Visual Analysis of Social Movements*. Ve vztahu k tématu tohoto textu jsou inspirativní zejména kapitola autorského kolektivu Priska Daphi, Anja Le a Peter Ullrich,⁵ pocházející ze zmíněné kolektivní monografie, a také text Axela Philippsa,⁶ oba věnované možnostem využití vizuálního materiálu z demonstrací – včetně fotografií politických transparentů – a konkrétním metodám jeho analýzy na příkladech analýzy vizuálního materiálu z vybraných demonstrací v Německu po roce 2000.

Co dosud zdaleka není výzkumníky doceněno, je význam materiální kultury jako zdroje poznání historie a současnosti politických protestů a sociálních hnutí. Zároveň materiální kultura spojená s tématy protestu, sociálních hnutí a politického aktivismu stále stojí spíše na okraji zájmu muzeí, tedy institucí uchovávajících hmotnou paměť. Jako inspirativní příklad dobré praxe mezi muzejními institucemi je v tomto směru možné zmínit britské Museum of London, mající v dokumentaci historie a současnosti protestních hnutí dlouhou tradici. Jedním z jeho posledních projektů v tomto směru je Occupy London collecting project, věnovaný londýnskému hnutí Occupy.⁷

Samotnému politickému transparentu jako samostatnému předmětu zkoumání zatím až na výjimky nebyla v literatuře věnována větší pozornost.⁸ Jednou z těchto výjimek je kniha Lisy Tickner *Spectacle of women. Imagery of the suffrage campaign 1907–14* z roku 1988, věnovaná vizuální stránce

hnutí anglických sufražetek. Jednu z kapitol autorka věnuje právě politickým transparentům (banners) jako součásti hnutí. Zabývá se jejich funkcí v rámci britského hnutí za volební právo žen, způsoby a strategiemi jejich užití v rámci demonstrace; soustředí se na způsob jejich produkce, jejich podobu – náměty, ikonografii; zároveň přináší podrobný soupis dochovaných transparentů.⁹ Za zmínku v této souvislosti rozhodně stojí také více než sto let starý článek přední britské sufražetky a výtvarné umělkyně Mary Lowndes, autorky mnoha transparentů použitých v rámci demonstrací za volební právo žen. Její text se zabývá významem jednotlivých prvků transparentu – barev, materiálu, tvaru nebo symbolů, pro výsledné sdělení. Článek, který původně vyšel v časopise *Englishwoman* v roce 1909 a v podstatě představuje jakýsi návod pro ženy, jak vyrobit politický transparent,¹⁰ je pro nás velmi cenným zdrojem informací o roli politického transparentu v rámci sociálního hnutí.¹¹

Teze, požadavky, postoje

Politické transparenty nám mohou poskytnout cenné informace zejména v těchto oblastech: teze, požadavky a postoje demonstrujících; identita protestujících a reprezentace aktérů; vazby a hierarchie v rámci demonstrace jako dočasného systému.

Spolu s projevy řečníků a řečnic, skandovanými hesly, hudbou, zpěvem nebo oděvem demonstrujících jsou transparenty nedílnou součástí jazyka demonstrací a politických pochodů. Za pomoci zkratky, jednoduchého verbálního a/nebo vizuálního jazyka a symbolů (včetně „politických barev“) vizualizují sdělení demonstrace, činí ho jasně viditelným v prostoru. Slouží jako nástroj komunikace jednak s protistranou – demonstrace, resp. pochody často doprovázejí kontrademonstrace odehrávající se v těsné blízkosti, resp. blokády (viz např. obr. č. 1) – jednak s širokou veřejností, ať už přímo na místě v reálném čase (například při pochodu demonstrujících městem), nebo následně – na fotografiích v tisku, v televizi, na sociálních sítích, kde transparenty fungují jako jakási glosa celého protestu.

Politické transparenty se svými jednoduchými hesly a symbolickým jazykem jsou velmi zajímavým materiálem

⁴ Mitchell in Nicole DOERR – Alice MATTONI – Simon TEUNE, *Toward a Visual Analysis of Social Movements, Conflict, and Political Mobilization*, in: Nicole DOERR – Alice MATTONI – Simon TEUNE (ed.) *Advances in the Visual Analysis of Social Movements* (Research in Social Movements, Conflicts and Change, Volume 35), 2013, p. xii.

⁵ Priska DAPHI, Anja LÉ, Peter ULLRICH, *Images of Surveillance: The Contested and Embedded Visual Language of Anti-Surveillance Protests*, in: Nicole DOERR – Alice MATTONI – Simon TEUNE (ed.) *Advances in the Visual Analysis of Social Movements* (Research in Social Movements, Conflicts and Change, Volume 35), 2013, s. 55–80.

⁶ Axel PHILIPPS, *Visual protest material as empirical data*, *Visual Communication*, 2011, roč. 11, č. 3, s. 3–21.

⁷ Jim GLEDHILL, *Collecting Occupy London: Public Collecting Institutions and Social Protest Movements in the 21st Century*, *Social Movement Studies*, 2012, vol. 11, no. 3-4, s. 342–348.

⁸ Na rozdíl od politického plakátu, který častým předmětem zájmu historiků, historiků umění i sociálních vědců. Viz např. Josef KROUTVOR, *Poselství ulice: z dějin plakátu a proměn doby*, Praha 1991; Dana BARTELT, Marta SYLVESTROVÁ, *Art as activist. Revolutionary Posters from Central and Eastern Europe*, London, 1992; James AULICH, Tim WILCOX (eds.), *Without Walls. Art, Posters and Revolution 1989–1993*, Manchester, 1993; James AULICH, Marta SYLVESTROVÁ, *Political Posters in Central and Eastern Europe, 1945–1995*, Manchester, 2000; Filip BLAŽEK, *Plakáty sametové revoluce*, XYZ, Praha 2009; Jaroslav ANDĚL (ed.), *The Poster in the Clash of Ideologies 1914–2014*, Praha 2014.

⁹ Lisa TICKNER, *The Spectacle of Women. Imagery of the Suffrage Campaign 1907–1914*, London 1988. K demonstracím a pochodům za volební právo žen viz také Birgitta BADER-ZAAR, „With Banners Flying”: *A Comparative View of Women’s Suffrage Demonstrations 1906–1914*, in: Matthias Reiss (ed.) *The Street as Stage, Protest Marches and Public Rallies since the Nineteenth Century*, New York, 2007, s. 105–124 nebo Mary CHAPMAN, *Women and Masquerade in the 1913 Suffrage Demonstration in Washington*, *Amerikastudien/American Studies*, 1999, č. 44, s. 343–355.

¹⁰ Mary LOWNDES, *On Banners and Banner-Making*, in: Lisa Tickner, *The Spectacle of Women. Imagery of the Suffrage Campaign 1907–1914*, London 1988, s. 262–264.

¹¹ K politickým demonstracím a politickým pochodům z historické perspektivy viz také publikace *The Street as Stage* přinášející případové studie demonstrací a protestů v 19. a 20. století v euroamerickém prostoru (Matthias Reiss (ed.) *The Street as Stage, Protest Marches and Public Rallies since the Nineteenth Century*, New York 2007).

Foto 1 a 2: Transparent z demonstrace Proč ? proto! konané 10. 5. 2017 na Václavském náměstí v Praze, jedné z demonstrací konaných pod tímto názvem na protest proti tehdejšímu ministru financí Andreji Babišovi a prezidentu republiky Miloši Zemanovi. Oddělení novodobých českých dějin Národního muzea.

pro analýzu tezí protestujících, jejich požadavků, postojů a argumentů. Pokud je nějaké téma ve veřejném prostoru předmětem sporu (uprchlická krize, prezident Zeman),

transparenty nám pomáhají identifikovat různé rámce, ve kterých se zde téma nachází (a to i v rámci jedné demonstrace). Zachycují „spor o téma“, který se ve fyzickém ve-

Foto 3: Transparent z demonstrace na podporu uprchlíků a proti xenofobii konané 18. 7. 2015 v Praze na Můstku. Oddělení novodobých českých dějin Národního muzea.

Foto 4: Transparent z demonstrace nazvané *Braňme svou zem, naši budoucnost a budoucnost našich dětí*, 18. 7. 2015, Praha, Václavské náměstí. Oddělení novodobých českých dějin Národního muzea.

řejném prostoru odehrává, různé obrazy téže věci, které zde soupeří.

Samotná teze přitom může být vyjádřena různým způsobem – pomocí jednoduchého verbálního sdělení – jako v případě velkoformátového transparentu s nápisem „Babiš lže, jako když Mladá fronta tiskne“ (viz foto 1 a 2), ale i pomocí vizuálního jazyka, třeba dokonce formou komiksu. Příkladem toho druhého je transparent z demonstrace na podporu uprchlíků z července 2015 v Praze (viz foto 3). Sdělení je zde vyjádřeno formou příběhu, který můžeme číst asi takto: Pětičlenná, podle oděvu ženy pravděpodobně muslimská, rodina opouští svůj domov (jak naznačuje postava malého chlapce s medvídkem v ruce ohlížejícího se zpět), utíká před terorismem a tzv. Islámským státem, který tady reprezentují maskovaní muži v levé části transparentu, jeden z nich drží vlajku tzv. Islámského státu, další na rodinu míří samopalem a třetí drží dvě setnuté hlavy. Rodina prochází prázdným prostorem a přichází do České republiky (jak ukazují symboly spojené s protiuprchlíckými demonstracemi v ČR – šibenice a logo uskupení Islám v ČR

Foto 5: Transparent z demonstrace *Bloku proti islámu „na podporu názorů prezidenta republiky na imigraci a islám“* konané 17. 11. 2015 v Praze na Albertově. Oddělení novodobých českých dějin Národního muzea.

Transparent pochází od neznámého demonstrujícího, s největší pravděpodobností účastníka zájezdu příznivců Miloše Zemana z Osvětíman a Zlína. Viz reportáž České televize *Účastníci zájezdu*, 23. 11. 2015. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/1142743803-reporteri-ct/215452801240039/obsah/436971-ucastnici-zajezdu>

Foto 6: Transparent z pochodu konaného 29. 3. 2016 v Praze na protest proti návštěvě čínského prezidenta v Praze. Oddělení novodobých českých dějin Národního muzea.

Foto 7: Transparent z demonstrace proti prezidentu Zemanovi konané 17. 11. 2016 na Hradčanském náměstí v Praze. Oddělení novodobých českých dějin Národního muzea.

Foto 8: Transparent z demonstrace Bloku proti islámu a Úsvitu národní koalice, 28. 10. 2015, Praha, náměstí Míru. Oddělení novodobých českých dějin Národního muzea.

nechceme). Tam jsou přichozí odmítnuti jako potenciální teroristé. Rodina se tak nachází v kleštích mezi teroristy a těmi, kteří ji samotnou pokládají za potenciální teroristy.¹²

¹³ Jiný postoj k přijetí uprchlíků prezentuje v naší sbírce jednoduchý karton na tyči s nápisem „Nejsem rasista, ale budoucí rodič“; příchod uprchlíků je zde spojen s představou blíže nespecifikovaného nebezpečí, jejich odmítání se zde proto stává pozitivní hodnotou, zodpovědným přístupem ve vztahu k vlastním (budoucím) dětem (foto 4). Spor o prezidenta Miloše Zemana pak například v naší sbírce reprezentují transparent s nápisem „Ať žije Zeman“ – jeden z mnoha sériových transparentů z demonstrace Bloku proti islámu konané na pražském Albertově 17. listopadu 2015, na které prezident Zeman vystoupil (foto 5), a transparent v podobě červených trenýrek s tibetskou vlajkou z demonstrace proti návštěvě čínského prezidenta v Praze na jaře 2016 (foto 6).

Transparent v podobě červených trenýrek zároveň ukazuje, že na sdělení transparentů se velmi významně podílejí symboly (včetně politických barev). Transparenty jsou důležitým materiálem pro zachycení ikonografie protestů, lexikonu symbolů,¹⁴ které v debatě na dané téma figurují, a toho, jakou roli v diskursu k tématu hrají. Může jít o symboly v daném sociokulturním kontextu všeobecně sdílené, ale také o symboly, které vznikají až v rámci veřejné debaty na dané téma (např. symbol červených trenýrek ve „spor“ o prezidenta Zemana nebo symbol slunce ve „spor“ o uprchlickou krizi) – v takovém případě se transparenty významně podílejí na jejich etablování ve veřejném prostoru.

Identita a reprezentace

Transparenty, vlajky a prapory na demonstraci slouží také k deklaraci identity protestujících.¹⁵ Demonstrující se přihlašují, ať už verbálně, nebo pomocí symbolů (třeba i barvy) k nějak vymezenému kolektivnímu „my“. Podrobná dokumentace transparentů a zejména praporů a vlajek na demonstraci nám tedy pomáhá uchovávat informace také o tom, kdo jsou lidé, kteří demonstrují za danou věc, přesněji jak vymezují sebe sama a koho deklarují, že reprezentují. Podívali jsme se na transparenty a vlajky z demonstrací k uprchlické krizi, můžeme zde vysledovat celou řadu různých individuálních i kolektivních identit – demonstrující se zde vyjadřují jako „Češi“, „české mámy“, „rodiče“, „české ženy“, „lidé“, „gayové“, „židé“, „křesťané“, „daňoví poplatníci“ atd. Na demonstracích najdeme vlajky ČR, romské vlajky, duhové vlajky, tibetské vlajky, vlajky EU, NATO, ale třeba i templářské vlajky nebo vlajky s motivy svatojiřské stuhy. Přeskrtnutá vlajka pak může symbolizovat to, proti čemu demonstrující protestují (ve sporu o uprchlickou krizi např. na protiuprchlické straně často figuruje přeskrtnutá vlajka EU).

Vymezení kolektivního „my“ se děje ve vztahu k nějak pojatému „druhému“.¹⁶ Na transparentech můžeme vysledovat nejen to, jak demonstrující označují sebe sama, ale také jak označují ty, vůči kterým se vymezují („sluníčkář“, „nácek“). A můžeme zachytit i to, jak se k tomu staví ti, kteří jsou takto označováni. Termín „lumpenkavárna“ například používají jak příznivci současného prezidenta pro označení

¹² K možným metodám analýzy v tomto případě viz zejména Priska Daphi, Anja Le, Peter Ullrich, *Images of Surveillance*, s. 55–76.

¹³ Tento transparent zároveň reprezentuje jeden z typů transparentů figurujících na demonstracích – velkoformátové látkové transparenty s vizuálně vyjádřeným sdělením, vytvořené často technikou malby (v tomto případě jde o průmyslovou barvu a temperu) a reprezentující postoj určité konkrétní skupiny; transparenty obecně charakteristické spíše pro levicové (nebo radikálně levicové) skupiny (v tomto případě Socialistická solidarita). Takové transparenty jsou velmi často vytvářeny kolektivně a jsou využívány opakovaně, na různých demonstracích.

¹⁴ Leo R. CHAVEZ, *Covering Immigration. Popular images and the politics of the nation*, Berkeley – Los Angeles – London 2001, s. 53.

¹⁵ Srovnej Matthias REISS, *Introduction*, in: Matthias Reiss (ed.) *The Street as Stage, Protest Marches and Public Rallies since the Nineteenth Century*, New York, s. 12.

¹⁶ Chris LORENZ, *Representations of identity: Ethnicity, race, class, gender and religion. An introduction into conceptual history*, in: Stefan BERGER & Chris LORENZ (eds.), *The Contested Nation: Ethnicity, Class, Religion and Gender in National Histories*, New York 2008.

Foto 9: Demonstrace Za otevřenou Evropu, proti rasismu a xenofobii „Refugees Welcome“ konaná 17. 10. 2015 na Václavském náměstí v Praze. Oddělení novodobých českých dějin Národního muzea.

„těch druhých“, tak i někteří jeho odpůrci jako deklaraci vlastní identity a postoje, jak ukazuje například transparent/prapor z naší sbírky, pocházející z jedné z demonstrací vymezujících se proti současnému prezidentovi Miloši Zemanovi (foto 7).¹⁷

Transparenty a prapory na demonstracích ukazují, že spor se vede nejen o téma samotné, ale i o identitu, o to, co vlastně určitá kolektivní identita znamená, co je jejím obsahem: Například na demonstracích spojených s uprchlickou krizí vidíme na obou stranách české vlajky a transparenty, kde se demonstrující vyjadřují z pozice „my Češi“ – na jedné straně je však češství spojené s odmítáním příchozích (transparenty jako „Čechy Čechům“, „My jsme tady doma“), na druhé straně se pak poukazuje na historickou zkušenost Čechů s útekem a exilem, a tedy sdílenou zkušenost se současnými uprchlíky (transparenty jako „I my utíkali, 1948, 1968“).

Transparenty mohou prezentovat postoj jednotlivce, ale i kolektivních aktérů – často hovoří jménem nějaké konkrétní skupiny; součástí transparentu je logo nebo název uskupení,

jehož postoj transparent reprezentuje (foto 8). Podobnou funkci reprezentace plní na demonstracích také vlajky/prapory konkrétních skupin. Jestliže základní funkcí transparentu je vyjádření určitého postoje, vlajky a prapory skupin na demonstraci fungují primárně právě jako přihlášení se určité různě vymezené skupiny k základním tezím demonstrace. Prapory, ale i loga a podpisy na transparentech nám pomáhají identifikovat různé hlasy, které se ve veřejném prostoru k danému tématu vyjadřují, různé kolektivní aktéry, kteří se angažují ve sporu o téma. Podíváme-li se např. z tohoto hlediska na demonstrace k uprchlické krizi, vidíme, že se tam objevují vlajky a loga celé řady různých formálnějších i méně formálních seskupení jako třeba Mladí Zelení, Mladí Sociální demokraté, Antifašistická akce, Socialistická solidarita, Iniciativa Ne rasismu, Limity jsme my, Naštvané matky, Islám v ČR nechceme (později Blok proti islámu ve spojení s Úsvitem přímé demokracie), Strana přímé demokracie, Národní demokracie, Generace identity, Dělnická strana sociální spravedlnosti a řada dalších aktérů.

¹⁷ Tento transparent je velmi specifický, také pokud jde o techniku výroby – vyšívání a textilní aplikace, která byla charakteristická pro výrobu transparentů v období 19. a na počátku 20. století (viz Lisa Tickner, *The Spectacle of Women. Imagery of the Suffrage Campaign 1907–1914*).

Foto 10: Transparenty na demonstraci Bloku proti islámu „na podporu názorů prezidenta republiky na imigraci a islám“ konané 17. 11. 2015 v Praze na Albertově. Na demonstraci vystoupil prezident Miloš Zeman.

Systém, hierarchie a vazby

Podoba transparentů, které vidíme na demonstraci, a způsob jejich výroby nám mohou napovědět něco také o tom, jak je demonstrace organizována, o vazbách a hierarchiích v rámci tohoto dočasného systému. Způsob vzniku transparentů může být různý – od individualizované tvorby doma nebo i přímo na demonstraci (stačí fixa a karton nebo jen papír), přes kolektivní vytváření velkoformátových transparentů členy a členkami různých skupin před konáním demonstrace (často malba na textil), až po sériovou výrobu většího množství identických transparentů. Vazba mezi demonstrujícími a transparenty, které tito drží v ruce, může být různě pevná – může jít o jediné tvůrce/tvůrkyně transparentu, kteří jeho pomocí vyjadřují svůj vlastní individuální postoj; spolutvůrce kolektivního díla, které reprezentuje názor různě definované skupiny; nebo mohou demonstrující držet sériově vyrobené transparenty, které jim byly rozdány těsně před demonstrací.

Různorodost transparentů použitých na demonstraci, co do způsobu výroby i konkrétní podoby, může ukazovat na heterogenitu a malou míru hierarchie v rámci demonstrace jako „systému“; demonstrující se zdola právě prostřednictvím vlastnoručně vyrobených transparentů, vyjadřujících

jejich vlastní postoj (resp. postoj některé ze skupin, participujících na demonstraci) významně podílejí na vytváření celkového sdělení demonstrace (viz foto 9). Naopak les sériově vyrobených identických transparentů na demonstraci naznačuje hierarchičnost a homogenitu, to, že sdělení je vytvářeno a distribuováno shora (viz foto 10).

Závěr

Výše jsem se snažila ukázat, že politický transparent může představovat důležitý pramen při zkoumání politických protestů odehrávajících se ve fyzickém veřejném prostoru – na ulici a náměstí. Podrobná fotodokumentace politických transparentů použitých při protestech je právě tím typem vizuálního materiálu, který nám umožňuje uchovat pro budoucnost důležité informace o revolucích, protestech a sociálních hnutích v daném historickém momentu, o tématech s nimi spojených, postojích a požadavcích demonstrujících, o tom, kdo demonstrující jsou, resp. jak definují sami sebe (a také „ty druhé“), a zároveň o tom, jaké mezi nimi existují vazby a hierarchie. Analýza fotodokumentace transparentů použitých během konkrétní revoluce nebo spojených s konkrétním sociálním hnutím může přinést zajímavé závěry.

Jaké transparenty pak uchovat ve fyzické podobě jako součást muzejní sbírky? Teze nastíněné výše v tomto textu zároveň představují kritéria výběru transparentů do sbírky a postupného vytváření fondu politických transparentů. Do sbírky se snažíme získat takové transparenty, které v ideálním případě kombinují tato kritéria: prezentují základní požadavek, tezi, resp. argument demonstrujících; ukazují, jak demonstrující definují sama sebe a ty „druhé“; a zároveň reprezentují určitý „styl“ vyjádření typický pro konkrétní hnutí, kolektivní či individuální aktéry. Právě transparent, který v sobě uchovává takové informace, pro nás představuje jakési „hmotné shrnutí“ politického protestu, určitou formu jeho muzealizace. Pokud je téma ve veřejném prostoru předmětem sporu, snažíme se pomocí transparentů pocházejících od různých stran sporu zachytit tento spor.

Sbírkový fond politických transparentů vnímáme jako formu muzealizace hlavních tezí a požadavků artikulovaných ve fyzickém veřejném prostoru (na ulici, náměstí) v různých historických momentech od počátku 20. století do současnosti, sporů se zde odehrávajících, hlasů do nich zapojených a také proměn podob politického transparentu jako média.